

ESKIL WADENSJÖ

Arbetsmarknaden för ungdomar — svar till Anna-Greta Leijon

Ungdomsarbetslöshet och ungdomssysselsättning har blivit en allt viktigare fråga. Jag är enig med Anna-Greta Leijon i denna bedömning. Det finns inte någon anledning att acceptera den höga ungdomsarbetslöshet som finns i vissa industriländer.

Ungdomens arbetsmarknadssituation har under de senaste åren försvagats i många länder. Delvis är det ett konjunkturfenomen. När den allmänna arbetslösheten stiger så ökar också svårigheterna för ungdomarna att få arbete. Men den ökade ungdomsarbetslösheten är inte bara ett konjunkturfenomen. Givet konjunkturläget har ungdomarnas arbetsmarknadssituation tenderat att försämrats. Se *Youth Employment: A Symposium* [1986] och Rees [1986] för översikter.

Det finns säkert flera orsaker till denna negativa utveckling. De relativa ungdomslönerna har tenderat att öka inte bara i Sverige och yrkes- och näringslivsstrukturen har förändrats vilket med-

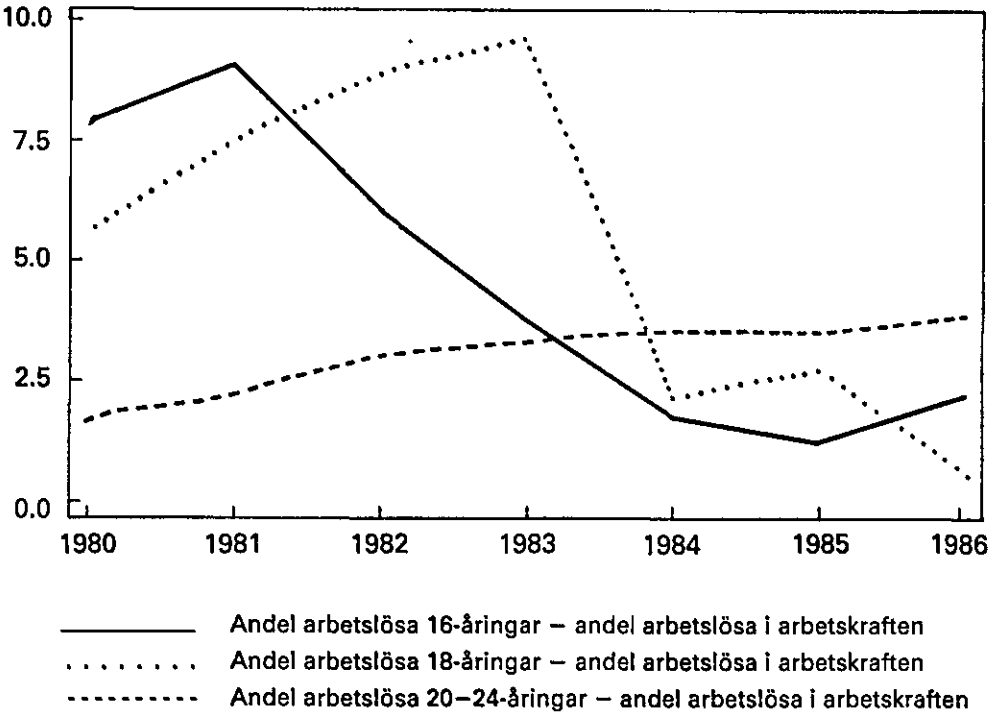
fört större krav på utbildning. Om utvecklingen i mycket är densamma i olika länder så skiljer sig dock politiken för att lösa problemet markant mellan länderna. Vilka är då medlen för lägre ungdomsarbetslöshet och högre ungdomssysselsättning?

Den grundläggande strategin för en låg ungdomsarbetslöshet är en ekonomisk politik som leder till en allmänt låg arbetslöshet. Med lägre allmän arbetslöshet sjunker också ungdomsarbetslösheten. Det är dock inte tillräckligt för en låg ungdomsarbetslöshet. Kompletterande insatser krävs. Jag skall här peka på fyra metoder som används.

1 En metod för att minska ungdomsarbetslösheten (men som samtidigt också innebär en lägre ungdomssysselsättning) är att förlänga (den obligatoriska) ungdomsutbildningen. Frankrikes politik — "en generation i taget arbetar" — kan ses som ett exempel.

Figur 1 Utvecklingen av ungdomsarbetslösheten jämfört med den allmänna arbetslösheten 1980–1986 (1:a kvartalet)

Procent

Källa: Arbetskraftsundersökningarna

- En andra metod är att via lagar (i länder med minimilönelagar) eller avtal verka för lägre och flexibla löner för ungdomar. Utvecklingen i USA har gått i denna riktning under 1980-talet.
- En tredje metod är att med hjälp av avtal med företagen inkludera ungdomarna på arbetsmarknaden. Lärlingssystemen i Västtyskland och Österrike kan ses som exempel på denna metod. Anställningstrygghet under lärlingstiden, viss utbildning och låg lön är huvudingredienserna i lärlingssystemet.
- En fjärde metod är att staten med subventioner betalar för att ungdomarna skall få ett arbete under kortare eller längre tid. Sverige är kanske det tydligaste exemplet på denna politik.

De olika metoderna kan alla bidra till att sänka ungdomsarbetslösheten. Det innebär inte att metoderna är likvärdiga. Övriga konsekvenser skiljer sig åt. Det betyder att utvärderingar och jämförelser är av intresse. De länder som inte genomdrivit några av dessa strategier och har en hög allmän arbetslöshet har fått en mycket hög ungdomsarbetslöshet (t ex Italien och Storbritannien).

Ingen av metoderna att bekämpa arbetslösheten är utan sidoeffekter. Ett problem som är förknippat med samtliga metoder är att övergångsproblemen vid inträdet till vuxenarbetsmarknaden kvarstår om än i delvis ändrad form.

En förlängd skolplikt förskjuter ju definitionsmässigt arbetsmarknadsinträdet. Lägre löner för ungdomar (eller i vissa sektorer) men inte för vuxna (resp inte i andra sektorer) tenderar att stärka upp-

delningen mellan vuxenarbetsmarknaden (den primära arbetsmarknaden) och ungdomsarbetsmarknaden (den sekundära). Övergången från ungdoms- till vuxenarbetsmarknaden går ofta via perioder av arbetslöshet.

Lärlingssystemet är inte heller oproblemiskt. Lärlingsplatser har t ex i Västtyskland kommit att bli kraftigt överrepresenterade i mindre företag, utbildningsinslagen är många gånger begränsade och en mycket stor del måste söka sig över till andra sektorer av ekonomin efter lärlingstiden. Även i detta fall ofta efter en arbetslöshetsperiod.

Den svenska modellen för att minska ungdomsarbetslösheten består framför allt i en blandning av förlängd skolgång och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De höjda relativa ungdomslönerna som kritiserades i ledaren kan ju knappast ses som en åtgärd med syfte att sänka ungdomsarbetslösheten.

Den svenska modellen har under de senaste åren varit mycket effektiv i att reducera den öppna ungdomsarbetslösheten. Den är nu internationellt sett mycket låg i åldersgrupperna 16–19 år även om hänsyn tas till den låga allmänna arbetslöshetsnivån.

Det finns dock några saker att lägga märke till. Ungdomssysselsättningen minskar och en ökad andel av ungdomarna som har arbete har det just i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Inträdet på den öppna arbetsmarknaden blir senare

och arbetslöshetsperioden vid inträdet kan därvid bli senare.

I *Figur 1* visas utvecklingen av arbetslösheten mellan 1980 och 1986 (1:a kvartalet). De olika kurvorna visar på skillnaden mellan arbetslösheten för respektive grupp och den genomsnittliga arbetslösheten.

Det är värt att uppmärksamma att ungdomsplatser för 16- och 17-åringar infördes 1982 och att ungdomslag för 18- och 19-åringar inrättades 1984. 20–24-åringarna har nu den högsta arbetslösheten och jämfört med den allmänna arbetslösheten en stigande arbetslöshet.

Anna-Greta Leijon har rätt i att vi inte vet tillräckligt om effekterna av de olika åtgärderna. Det saknas t ex helt utvärderingar av ungdomsplatserna. Än viktigare än isolerade utvärderingar är kanske att forskning bedrivs om hur ungdomens arbetsmarknad som helhet fungerar. För egen del deltar jag i ett internationellt projekt som syftar till en jämförelse mellan strategier för ungdomssysselsättning i industriländer. Det är kanske ingen tillfällighet att projektet är initierat från länder med en hög ungdomsarbetslöshet – Italien och Storbritannien.

Referenser

- Rees, A, [1986], "An Essay on Youth Joblessness". *Journal of Economic Literature*, Vol 25, June.
Youth Employment: A Symposium (1986). *British Journal of Industrial Relations*, Vol 24, March.